

**MEİJİ RESTORASYONUNUN ASKERİ KÖKENLERİ VE JAPONYA
MİLİTARİZMİNİN 1930'LARDAKİ DARBE GİRİŞİMLERİ ÜZERİNE KISA BİR
DEĞERLENDİRME**

Arş. Gör. Taner SABANCI*

ÖZ

Japonya, Meiji restorasyonu döneminde yaptığı faaliyetler ile Edo döneminden devralınan içtimai yapının her alanında değişim geçirmiştir. Bu çalışmanın ilk bölümünde öncelikle, Edo döneminin içtimai yapısı ve Japonya'nın kendisinden olmayan ile karşılaşmasının sonuçları değerlendirilmiş, sonrasında ise Meiji dönemiyle birlikte gelen değişimler ele alınmıştır. Edo döneminin toplumsal yapısı ve Meiji döneminin değişimleri hakkında verilen bilgilerin temel amacı, bu iki dönemde rol alan aktörlere dikkat çekmektir. Askeri sınıf her iki dönemde de toplumsal düzende egemenliğe sahiptir. Edo döneminde bu egemenlik katı bir şekilde statükocu özelliğe sahipken, takip eden süreçte egemen olan askerler Japonya dönüşümünün öncüsü haline gelmiştir. Çalışmanın ikinci bölümü, iki dönemde baş aktörü olan askeri sınıfın yirminci yüzyılın ilk yarısındaki rolünü ve bu rollerin bazı sonuçlarını orta koymaya çalışmıştır. Edo döneminden Meiji dönemine, bu dönemden de yirminci yüzyılın ilk yarısına birçok değişimin vuku bulmuş olmasına rağmen, askeri sınıfın 'egemen' olma özelliği değişmemiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında, tıpkı Edo döneminin birbiriyle mücadele eden daimyōları gibi, egemen olma düşüncesine sahip askeri sınıf içinde ihtilaflar çıkmıştır. Meiji döneminde kök salmış içtimai özellikler teker teker dönüşüm geçirirken, kemikleşen tek bir şey varlığını devam ettirdi: askeri hegemonya. Bu hegemonya ve kendi içindeki ihtilaflar ise 1930'larda gerçekleşen darbe girişimlerinin ana sebebi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Japonya, Edo, Meiji, Modernleşme, Militarizm, Darbe

**A SHORT ASSESSMENT ABOUT THE ROOTS OF MILITARY ON MEIJI
RESTORATION AND JAPAN MILITARISM'S COUP ATTEMPT IN THE 1930'S**

ABSTRACT

During the Meiji restoration period, Japan has altered in all aspect of social structure that was taken over from Edo period. In the first part of this research, the social structure of Edo period and the consequences of Japan's encountering with others have been examined. Then, the alterations during Meiji period have been mentioned. The main aim of the given information about social structure in Edo period and changes during Meiji period is to remark the main actors: Warriors have domination over social order for both Edo and Meiji periods. While the domination during Edo period is strictly status quoist, the warriors became alterations' pioneer during following period. The role of military and some results of this role in the first half of the 20th century have been tried to reveal in the second part of the research. Respectively during Edo, Meiji periods, and the first part of the 20. century, there were many changes in Japan. In contrast to the changes , the military dominance feature has proceeded. In the first part of the 20. century, some factions among military has been ocured just like Edo period's daimyōs that are waring each other. While the rooted social structures and features change one by one in the Meiji period, military hegemony as unchanging feature of Japan has continued. This hegemony and factions among military would be the main reason of the coup attempts in 1930's.

Keywords: Japan, Edo, Meiji, Modernisation, Militarism, Coup

Muhafazakâr bir coğrafyacı ve entelektüel olarak bilinen Shiga Shigetaka, Yeni Zelandalı bir şef ile yaptığı görüşmede İngilizlerin bu ülke üzerinde kurduğu baskıya, yaptığı değişime tanık olmuş ve Yeni Zelandalıların İngilizlere karşı duyduğu

* Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluyazı Kampüsü Edebiyat Fakültesi, tanersabanci@karatekin.edu.tr

öfkeyi fark etmiştir. Bunun üzerine, Japonya'ya yapılacak herhangi bir müdahalenin veyahut amacı ne olursa olsun buraya gelecek yabancıların Japonya'yı ikinci bir Yeni Zelanda'ya çevirebilir korkusu ile hareket eden Shiga, Japonya'nın ve kendisinin - Japonya'nın bir çocuğu olarak- bu tehdidi ortadan kaldıracak tedbirlerin ivedilikle alınması için çalışması ve halkının bu tehdide karşı bilinçlendirilmesi gerektiğine inanır (Gavin, 2001). Peki bu tehdide karşı önlemler nasıl alınacak ve bu önlemlerin mahiyeti nasıl belirlenecekti? Shiga, Japonya'da ki muhtemel Batı kontrolünü ve etkilerini ifade ettiği kitabı (Current Affairs in the South Seas) 1887 yılında yayınlanmadan önce Japonya zaten Edo döneminin sonlarında başlayan ve sonrasında İmparator Mutsihito önderliğinde -Meiji döneminde- devam eden bir dizi kararların alındığı değişim ve dönüşüm sürecindeydi. Bu iki farklı dönemde -Edo ve Meiji Dönemi- alınan kararların ve yapılan değişikliklerin mahiyeti her ne kadar birbirinden farklı olsa da temel amaç Japonya'yı yabancı olana karşı müdafaa etmek ve Shiga ile aynı hissiyatı paylaşan dönem insanların korkularını ortadan kaldırmaktır.

Meiji'den biraz önce

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında (1867-1912) Japonya İmparatoru olarak bulunan Mutsihito hiç kuşkusuz Japonya tarihinin en önemli karakterinden biridir. Ülkesinin bambaşka bir boyuta evrilmesine olanak tanıyan kararların alınması ve bu kararların yürütülmesinde büyük bir rol oynayan Mutsihito, tüm bunları tartışmasız Day Nippon'u -Büyük Japonya- Batı tehdidine karşı korumak amacıyla yapmıştır. Dünya güçlerine karşı Japonya'da alınan tedbirleri Meiji dönemini milat kabul ederek ele almak, Japon dönüşümünü ve sonraki yıllarda gerçekleşecek olayları yorumlama sıkıntısını doğurur. Bu sebepten ötürü Edo dönemi (1603-1867) sonlarında alınan kararlar ile dönemin toplumsal ve siyasi yapısının kısaca ortaya konulması önemlidir.

Günümüz Japonya'sı her ne kadar toplumsal birlik içerisinde gözükse de bir ülke imajına sahip olsa da, ülke on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına kadar feodal derebeyliklerden oluşmaktaydı. Var olan derebeylikler birbirleri ile mücadele halinde bulunurken, egemenliği ele geçiren derebeylik ülke yönetimini elinde tutar ve diğerleri egemen olana tabi olarak varlıklarını devam ettirirlerdi (Moore, 1989). Edo dönemi olarak adlandırılan -yaklaşık iki yüz elli yıllık- süreç Edo -bugünkü Tokyo- bölgesinde askeri özelliklere sahip Tokugawa egemenliğinde yönetilmiştir. Tokugawa derebeyliği gibi diğerleri de askeri egemenlik anlayışı ile kendi bölgelerinde hüküm sürmüştü fakat, yukarıda belirtildiği gibi, egemen olana bağlılıkları devam etmiştir. Yönetim Tokugawa mutlak iradesi -shogunate- tarafından idare edilirken, Japon imparatoru bu süreçte tıpkı geçmişte ve şu anda olduğu gibi *kutsal* olarak varlığını devam ettirmiş ve yönetimde sembolik olarak bulunmuştur (Steinhoff, 1988; Kuroda, 2005).

Japonya adalarında var olan feodal yapılar, askeri özellikler temel alınarak oluşmuş ve bu özellikle varlıklarını devam ettirmişlerdir. Askeri sınıf -samuraylar- ülkenin ve sahip oldukları bölgenin korunmasından sorumluyken, samuraylardan bazıları aynı zamanda bölgelerindeki bürokratik işlerden de sorumluydular (Brown, 2007). Tokugawa -shogun- yönetimine bağlı irili ufaklı üç yüz civarındaki yerel yapıların yönetimi daimyō adı verilen samuraylar tarafından yapılmaktaydı (Craig, 2000). Edo döneminde var olan feodal içtimai düzen askeri sınıf -shogun, daimyo, samuraylar, bağımsız samuraylar-, köylü sınıfı -çiftçiler ve balıkçılar-

, esnaf ve tüccar sınıfından oluşmaktaydı (Henshall, 2012). Bahsedilen bu toplumsal sınıflar ve bunların görevleri yüzyıllar içerisinde kemikleşmiş ve Marx'ın (2009) Japonya için söylediği "katıksız feodal toprak mülkiyeti" oluşmuştur. Mülkiyet samuraylardan oluşan yönetimin elinde olup, nüfusun çoğunluğunu oluşturan çiftçiler ekip biçtikleri araziler üzerinden yönetime vergi vermekteydiler (Henshall, 2012). Katı kuralların olduğu bu sosyal düzende bir kişinin samuray olması samuray ailesinden gelmesi ile ve yahut bir samuray tarafından evlatlık alınmasıyla gerçekleşmektedir (Jansen, 2002). Nitekim, daha sonra belirtileceği üzere, Meiji döneminin başlamasında önemli katkıları olan ve hatta süreç içerisinde dört kez başbakanlık yapan İto Hirohumi evlatlık alınmasının ardından samuray olmuştur (Henshall, 2012).

Yaklaşık iki yüz elli yıllık Edo Döneminin sonlarında -on dokuzuncu yüzyıl ikinci yarısı- ülkenin yönetiminde ve içtimai yapısında herhangi bir değişiklik olmamış ve Japonya neredeyse tamamıyla kapalı bir ülke olarak varlığını devam ettirmiştir. Fakat Japonya'nın tersine dünyanın diğer tarafında hayat çok farklı devam etmekteydi. Bambaşka bir dünya görüşünü takip eden Batı ülkelerinin dünya üzerindeki yayılcı politikası bu ülkeleri Japonya'ya getirmiş, ticaret ve misyonerlik (Jansen, 2002) amacıyla gelen gemiler akabinde ülke, Edo dönemi sonlarında kısmen de olsa kapalı duran kapılarını dışarıya açmıştır. Hollanda ve Çin ile 17. yüzyılda Nagasaki limanında başlayan kısmi ticaretin (Jansen, 2002) ardından 1853'de Amerika'nın -ticaret, seferde olan gemilerine yiyecek tedarik etmek ve deniz kazazedeleri için- ülkeye giriş yapmak isteği bir yıl sonra kabul edilmiş ve ardından hızla Ekim 1854 tarihinde İngiltere, Şubat 1855'de Rusya ve ardından Fransa ülkede imtiyazlarla ticaret yapmaya başlamışlardır (Henshall, 2012). Tüm bu ülkeler belirli amaçlarla Japonya'ya gelirken, Japonya yüzyıllardır var olan ve artık kemikleşmiş ekonomik ve toplumsal özelliklerini devam ettiriyordu. Farklılıklar ile karşılaşılması neticesinde ülke içinde hoşnutsuzluğun çıkmaması imkansızdı. 'Japonya'ya Batılılar tarafından kabul ettirilen ticari anlaşma eğer ülke içinde aynı rant yerine parasal rantın yaygınlaşmasına sebep olursa, ülke tarımının ekonomik koşulları yok olup gidecektir' ifadesiyle Marx'ın (2009) yaptığı öngörünün gerçekleşmesine gerek kalmadan bazı memnuniyetsizlikler yaşanmıştır. Örneğin, bahsi geçen ülkelerin ticaret yapmaya başlamasının ardından, yıllardır neredeyse dışarıya kapalı olarak yaşayan Japon toplumunda hâlihazırda bulunan yabancı nefreti arttırmıştır (Jansen, 2002). Bunun yanı sıra Japonya'nın bu ülkelere verdiği imtiyazlarla gümrük vergisi kontrolünü kaybetmesi (Henshall, 2012); Tokyo'da meydana gelen yangının yabancılarla yapılan ticari mutabakata ilahi bir cevap olduğunu düşünen halkın varlığı (Süreyya, 2001) yönetimi bir takım tedbirler almaya sürüklemiştir. Bunun ardından, *Sonnō jōi* –Revere the Emperor, Expel the Barbarian- sloganı ile imparatora saygı gösterilmesi ve barbarların kovulması buyruğu takip edilmeye başlanmıştır (Henshall, 2012),

Belirli kalıplar içerisinde bulunup yüzyıllardır değişmeyen Japonya ekonomik, siyasi ve toplumsal yapısı mevcut durumuyla herhangi bir değişimi kabul edip ve herhangi bir farklılıkla iş birliği yapacak özelliklere sahip değildi. Bu durumun bir eksiklik olduğunu söylemekten ziyade, Japonya'yı yabancılara karşı muhafaza etme isteğinin bir sonucu olarak yorumlamak gerekmektedir. Fakat Edo döneminin sonlarında ülkenin farklı bir yöntemle korunması gerektiğine inanan başka vatanseverler ortaya çıktı ve Meiji döneminin kurtuluş yolları bu insanlarla örüldü.

Sonnō Jōi'den Wakon Yōsai'ye

Barbar olarak tanımlanan Batılı ülkelerin Japonya'ya giriş yapmasını engellemek için -Sonnō Jōi- Chōshū domain'in gerçekleştirdiği saldırıya, Batılı ülkeler Chōshū bölgesini bombalayarak -Shimonoseki incident 1863/4- karşılık vermişlerdir (Kenee,2002; Huffman, 2007; Henshall, 2012). Shimonoseki olayının bitmesiyle Amerika, Japonya'yı bu ülkelerin gemilerini ve askerlerini kaybetmesinden ötürü üç milyon dolar tazminat vermeye zorlamış (Huffman, 2007) fakat sonrasında miktarın üçte ikisinden feragat edilip ve geri kalan ücretin Shogun yönetimi tarafından ödenmesi sağlanmıştır (Kenee, 2002). Edo döneminin sonları yaşanmaktadır, Japonya tarafından deneyimlenen tüm bu olaylar yüzyıllardır devam eden siyasi ve toplumsal düzenin sorgulanmasına ve ardından değişim için birtakım adımların atılmasına yol açacaktır. Batı tehlikesi karşısında birbirinden farklı görüşler olsa da bunların ortak noktası Japonya'nın Tokugawa feodalizminden kurtarılmaya olan ihtiyacının belirtilmesidir (Jansen, 2002).

Mutsuhito'nun 1867 yılında imparator olmasının ardından Nisan 1868 yılında kalıplaşmış toplumsal ve siyasi yapının fazlasıyla uzağında bir dil kullanılarak yayınlanan nizamname ile birlikte Meiji dönemi resmen başlamıştır (Morten & Olenik, 2005). Bütün toplumsal sınıfların birlikteliği ya da doğa hukukunun hükmü gibi konulardan bahseden bu nizamname genç, gayretli ve Japonya'nın Batı karşısında çıkmazda olduğunu düşünen çoğunluğu samuraylardan oluşan bir grup tarafından desteklendi (Morton & Olenik , 2005; Henshall, 2012). Satsuma, Chōshū ve Tosa bölgelerinden olan bu genç samurayların çıkış yolu aramalarının iki sebebi bulunmaktaydı: Milliyetçi duygular ve Japonya'daki yabancı tehdidi (Jansen, 2002; Henshall, 2012). Yenilik taraftarı samuraylar eski rejimin Japonya geleceğine engel teşkil eden özelliklere sahip olduğunu düşünüp İmparator'un aldığı kararların yerinde olduğuna inanmaktaydılar. Mutsuhito'nun yayınladığı, düzenlemelerin ve izlenecek yolun nasıl belirleneceğinin anahtar ifadelerini gösteren nizamname ile Day Nippon'a doğru değişimin kapısı açılmıştır. Kuşkusuz ki bu değişimin ilk amaçlarından biri devlet merkezli milliyetçilik anlayışı geliştirmek, bu amaçla yüzyıllardır derebeylik hâkimiyeti altında yaşayan insanlara ulus fikrini aşılmasıdır (Benner, 2006; Shimazu, 2006; Jones & Ericson, 2007).

Japonya tarihinde ilk defa bir imparator imzası ve Day Nippon mührü ile yayınlanan kararlar ile (Süreyya, 2001);

-Görüşmeye dayalı meclisler kurulacak ve kararlar halk tartışması ile alınacak

-Yüksek ya da düşük bütün sınıflar güçlü bir idare altında birlik olacak

-Hoşnutsuzluğa sebebiyet verecek keyfi uygulamalar olmayacak

-Geçmişten gelen ve batıl olan her gelenek bırakılacak ve doğa kanunları takip edilecek

-İmparatorluk kurallarını güçlendirecek bilgiler araştırılacaktır (Jansen, 2002).

Alınan bu kararlar ve eski sisteme muhalefet olan şahsiyetler yardımıyla yeni olanın sağlamlştırılmasına başlandı. Edo döneminde imparatorlar Kyoto şehrinde ikamet ederken (Jansen, 2002), Meiji döneminde bu durumun oluşturacağı olası çift başlılığı ortadan kaldırmak için imparatorluk makamı Edo'ya –o dönemde verilen yeni ismiyle Tokyo'ya- taşındı (Henshall, 2012). Böylece imparator ve imparatora bağlı yeni yönetim aynı şehirde bulunmaya başladı. Merkezileşme yolunda atılan bu ilk adımın ardından daimyöların yeni sisteme olan bağılılıklarını temin etmek gerekecekti (Morton & Olenik , 2005). İmparatorun varlığı ekseninde oluşturulan fikir birliğinin ise bu bağılılığı temin etmesi planlandı (Jansen, 2002). Daimyöları merkezileştirmek için oluşturulan konsensüsün tek başına yeterli olması düşünülemezdi. Sonuçta yüzyıllardır var olan bir gelenek vardı ve bu kişiler kendi alanlarına -domain- ve içtimai yapı içerisinde yüksek pozisyonlara sahiptiler (Quo, 1988). Daimyöların borçlarının silinmesi gibi mali düzenlemeler ve yeni sistemde kendilerine verilecek valilikler ikna kapılarını açarken, yeni sistem bu kişilere bağılı tüm samurayların oluşturduğu giderleri de kendi sorumluluğuna aldı, böylece yeni rejime karşı oluşacak olası askeri tehdit azaltıldı (Henshall, 2012). Feodal sistemin keyfi olarak sürekli değışen vergi oranlarından, üretimin miktarına göre belirlenen vergilendirmeye geçilmiş ve değışken vergi oranlarının sebep olduğu köylü toprağının ipotek altına alınması önlenmiştir (Henshall, 2012). Yapılan bu değışim sırasıyla yeni rejimin gücünü ve merkezileşmesini arttırmıştır (Morton & Olenik , 2005).

Edo döneminden devralınan mirasta gerçekleştirilen ekonomik, siyasi ve toplumsal değışmelerden sosyal düzenin en yüksek pozisyonuna sahip samuraylar da etkilendi. Samuraylardan kendi iş olanaklarını oluşturmaları beklendi ve bir kısmı idareci, iş adamı, polis veya çiftçi olarak hayatını devam ettirdi (Henshall, 2012), böylece sınıfsal farklılıkların bulunduğu eski sistem aşamalı olarak yok edilmeye çalışıldı (Jones & Ericson, 2007).

Ekonomik ve içtimai olarak yapılmaya çalışılan değışimlerin yanı sıra Japonya eğitimi için de değışimler yapılmak istenmiştir. Edo döneminin sonunda -1865- İngiltere'ye donanma bilgisini öğrenmek üzere gönderilen Mori Arinori; fizik, kimya ve matematik derslerini alırken aynı zamanda din eğitimi de alır ve yurda bir Hristiyan olarak döner (Jansen, 2002). Edo devrinin kapanmasının ardından, yeni hükümete görev yapmak amacıyla yurda dönen Arinori, deneyimlerini yeni rejimle paylaşmıştır. Tokugawa döneminin okullarında verilen dini öğretiler ile yeni olanın kaynaştırmak gerektiğini öne süren Arinori, Eğitim Bakanlığının ileride cahil hiçbir bireyin kalmaması için sürekli kendisini yenilemesi ve düzenlemesi gerektiğini belirtmiştir (Passin, 1968). Arinori'nin yanı sıra Nagasaki'de bulunan Hollanda kökenli Amerikalı misyoner Guido Verbeck tarafından Japon hükümetine gönderilen mektupta ülke geleceğı için adı verilen beş ülkenin iyi anlaşılması gerektiğı belirtilmiş fakat Meiji hükümeti teknolojik, siyasi, ticari ve eğitimsel karşılaştırma yapabilmek için neredeyse tüm güçlü ülkeleri mercek altına almış ve yirmi ülkeye seyahatler düzenlemiştir (Jansen, 2002). Düzenlenen bu seyahatlerde elli civarında yüksek düzeydeki hükümet çalışanı ve bunlar ile birlikte birçok öğrenci Batı ülkelerine gönderilmiştir (Jansen, 2002; Henshall, 2012). Meiji döneminin Wakon *Yōsai* sloganı bu sırada ortaya çıkıyor: *Japonya'nın Ruhu, Batının Bilgisi*. Böylece modernleşme sürecinin anahtarı belirlenmiştir. Japonya'nın ruhu korunup, Batı bilgisi öğrenilerek modernleşme adımları atılacak ve bu

adımlarla Batı dünyası ile aynı seviyeye gelinecek: *Oitsuke ve Oikose -yakala ve geç-* (Matsusaka, 2007; Henshall, 2012). Merkezileştirilmeye çalışılan ülke modernleşme misyonuna, korunmak istenen 'Japon Ruhı' ile (Bix, 2000) -yamato damashii- ulaşmaya çalışacaktır. Miladi takvime geçilmesi, posta servisinin açılması, modern gazetenin basılması (Henshall, 2012) gibi merkezi idarenin yaptığı yeniliklerin yanı sıra toplumsal irade tarafından kabul edilip yaygınlaşmaya başlayan değişimlere de tanık olunmuştur: Batı tarzı yeme-içme, giyim ve saç şekli gibi (Henshall, 2012).

Yaklaşık yirmi yıl içerisinde bambaşka özelliklere sahip olan Japonya, Wakon *Yōsai* anlayışı ile modernleşme sürecini başarılı yürütmekteydi. 1868 Meiji Restorasyonu, ülkenin modernleşmesinin yanı sıra daha sonraları bir küresel güç olmasına, dünya siyasetinin belirli alanlarına katılmasına dayanak olmuştur (Mazrui, 2016). Bu yüzden Japonya, modernleşme çabası içerisinde olan ülkelere kültürel olarak Batılılaşmadan modernleşebileceğinin, teknolojik ve idari olarak diğerleriyle aynı seviyeye gelinebileceğinin bir kanıtı olmuştur (Morton & Olenik , 2005; Mazrui, 2016).

Samurayların Sürece Etkisi

İmparator Mutsuhito önderliğinde başlayan değişim hareketinde kuşkusuz en önemli destek, Edo döneminde içtimai gücü elinde bulunduran samuraylardan geldi. Değişim taraftarı genç ve enerji dolu samuraylar zaman kaybetmeden yeni rejim içerisinde kendilerine bir görev buldular (Morton & Olenik , 2005). Ülkenin merkezileştirilmesinde vakit kaybetmeden *daimyōlar* ile görüşmeler düzenleyenlerin (Henshall, 2012), yurtdışına gözlem yapmak için gönderilen üst düzey yöneticilerin (Jansen, 2002) büyük bir çoğunluğu Edo döneminin samuraylarından oluşmaktaydı.

Aydınlanma kuralları (Morton & Olenik , 2005) olarak isimlendirilen 1868 nizamnamesinin ardından yönetimde bazı değişimlerin olması gerekiyordu. *Dajokan* adı verilen ve imparatorluk meclisi tarafından üyelerinin belirlendiği ülke meclisi ile bakanlıklar, 1885 yılında kabine sisteminin ülkeye tanıtılmasına kadar ülke yönetimini elinde bulundurdu (a.g.e). *Dajokan* sisteminde meclisin en başında bulunan kişi *Sanjō Sanetamı*'nin ardından sağ ve sol koltukta oturan ve geleneksel anlamda soylu kabul edilen *Iwakura Tomomi* ve *Takudaiji Sanenori* görev yapmaktadır, bu kişilerin haricinde *Sangi* adı altında meclis üyeleri 1868 sonrası oluşturulan Dajakon'un bir diğer uzvuydu (Beasley, 1972). *Sangi* ismi verilen bu meclis içinde bulunan üyelerin hepsinin Edo döneminin değişim isteyen samuraylarından oluşmaktaydı (Beasley, 1972). Dajokan içinde görev yapan bu samurayların genellikle *Satsuma, Choshu, Tosa* ve *Hizen* bölgelerinden olmasının sebebi bu bölgelerin deniz kenarında bulunması ve yabancı tehdidini en fazla bu bölgede yaşayanların nüfus etmesi olarak açıklanabilir. Tehdidi hisseden samuraylar eski sistemin sebep olduğu sıkıntıyı ortadan kaldırmak isteğiyle yeni sistemde sahne almaya başlamışlardı. Edo dönemi boyunca, yaklaşık iki yüz elli yıl, varlığını devam ettiren askeri vesayet, Meiji modernleşme döneminin de bir özelliği haline geliyordu. Saray muhafızlarının Batılı askeri birliklerle değiştirilmesinin bu dönemde yapılan ilk değişiklik olması (Jansen, 2002), militarizmin modernleşmenin ilk safhalarının bir unsuru (Mazrui, 2016) olarak kullanıldığını göstermektedir.

Dönemin en önemli figürlerinden olan İto Hirobumi, anayasal araştırmalar yapmak üzere gönderildiği Almanya'dan döndükten sonra Almanya kabine sistemini ülkesine uygulamak istemiştir ve 1885 yılında yeni kabine sistemi, Dajokan ile yer

değiştirmiştir (Henshall, 2012). İto Hirobumi kendisine başbakanlığı verir ve birçoğunun samurayların oluşturduğu kabine ile oligarşik sistem form değiştirmiş olur (Large, 2007). 1885 kabinesinde bulunan kişilerin bilgileri üzerinden hazırlanan Tablo 1'e göre kabinenin neredeyse tamamı askeri bir geçmişe sahiptir ve bu kişilerin hepsi yabancı tehdidini doğrudan yaşayan bölgelerde yaşamışlardır.

Görev	Ad-Soyad	Ait olunan Sınıf ve Bölge
Başbakanlık	Ito Hirohumi	Samuray, Chōshū
Dışişleri Bakanlığı	Inoue Kaoru	Samuray, Chōshū
	Okuma shigenobu	Samuray, Saga
İçişleri Bakanlığı	Yamagata aritomo	Samuray, Chōshū
Maliye Bakanlığı	Matsukata Masayoshi	Samuray, Satsuma
Savunma Bakanlığı	Ooyama iwao	Samuray, Satsuma
Donanma Bakanlığı	Saigo Judo	Samuray, Satsuma
	Ooyama lwao	Samuray, Satsuma
Adalet Bakanlığı	Yamada Akiyoshi	Samuray, Chōshū
Eğitim Bakanlığı	Mori Arinori	Samuray, Satsuma
Tarım Bakanlığı	Tani Tateki	Samuray, Tosa
	Saigo judo	
	Yamagata Aritomo	
	Hijikata Hisamoto	Samuray, Tosa
	Kuroda Kiyotaka	Samuray, Satsuma
İletişim Bakanlığı	Enomoto Takeaki	Samuray, Edo Bakuhi

Tablo 1. 1885 Kabinesi (Japonya Başbakanı ve Kabinesi Web Sitesi; Sven Saaler Kişisel Web Sitesi)

25 Kasım 1890 tarihinde Japonya'nın ilk meclis seçimleri yapılır ve 25 yaş üstü vergisini (Senelik 15 Japon yeni ve üstü) veren kişiler seçmen olarak belirlenir (Morton & Olenik , 2005; Large, 2007), ve ülke nüfusunun yalnızca %1'i seçime katılır (Morton & Olenik , 2005). Düşük temsil edilme oranıyla oluşan yeni kabine için hazırlanan Tablo 2'de, Tablo 1'de bulunan yoğun samuray miktarı yine belirgindir.

Görev	Ad-Soyad	Ait Olunan Sınıf ve Bölge
Başbakan	Matsukata Masayoshi	Samuray, Satsuma
Dışişleri Bakanlığı	Aoki Shuzo	İş adamı
	Enomoto Takeaki	Samuray, Edo Bakuhi
İçişleri Bakanlığı	Saigo Judo	Samuray, Satsuma

	Shinagawa Yajiro	Samuray, Chōshū
	Soejima Taneomi	Samuray, Saga
	Kouno Togama	Samuray, Tosa
Maliye Bakanlığı	Matsukata Masayoshi	Samuray, Satsuma
Savunma Bakanlığı	Matsukata Masayoshi	Samuray, Satsuma
Donanma Bakanlığı	Takashima Tomonosuke	Samuray, Satsuma
Adalet Bakanlığı	Tanaka Fujimaro	Samuray, Owari (Nagoya)
Eğitim Bakanlığı	Yoshikawa Akimasa	Samuray, Tokushima
	Ooki Takatou	Samuray, Saga
Tarım Bakanlığı	Mutsu Munemitsu	Samuray, Kishu (Kyoto yakınlarında)
	Sano Tsunetami	Samuray, Saga
İletişim Bakanlığı	Goto Shoujiro	Samuray, Tosa

Tablo 2. 1891 Kabinesi (Japonya Başbakanı ve Kabinesi Web Sitesi; Sven Saaler Kişisel Web Sitesi)

İkinci kabinede yer alan isimlerin neredeyse hepsinin yeni isimlerden oluşması da dikkat çekici bir özelliktir. Yapılan bu seçime 1870'lerin başlarında kurulmaya başlamış ve 1880'lere gelindiğinde sayısı neredeyse yüz elliye bulan nasyonalist kuruluşların oluşturduğu partilerin yanı sıra *Jiyūtō* –Liberal Parti- ve *Rikken Kaishintō* – Anayasal Reform Partisi- gibi partiler katılmıştır (Henshall, 2012). Her ne kadar Batı kültür ve bilimini öğrenmek üzere Avrupa'ya gönderilen kişilerin mevcudiyetinden söz edilse bile, bu dönem askeri oligarşinin varlığını hissettirdiği bir dönemdir. Edo döneminin askeri yapılanması, Meiji döneminde bambaşka kişilerle bambaşka başka bir şekilde varlığını devam ettirmeye devam etti. Meiji restorasyonunun militarist özellikler gösteren bu idari modernleşmesi 1930'lar ve daha sonrasında gerçekleşen bazı darbe girişimlerinin kaynağı olacaktır.

1930'da Yaşanan Darbeler

Yirminci yüzyıl başlarında gerçekleşen Japon-Rus savaşı ve ardından dâhil olunan I. Dünya Savaşı Japonya'da askeri sınıfın önemini artırırken süreç içerisinde yaşanan sıkıntılara bu sınıfa tabii olan askerler tarafından çözüm bulunmaya çalışılacaktı. Bahsi edilen militarist idari modernleşme yirminci yüzyılın başlarında yaşanan savaşlarla birlikte pekişecek fakat bu pekişmeye katkısı olan birçok askerin mevcudiyeti farklı görüşlerin oluşmasına da sebep olacaktır. Askeri yapı bünyesinde bulunan *Tōsei-ha* (Kontrol Grubu) ve *Kōdō-ha* (İmparatorluk Taraftarları) gibi ayrımlar (Crowley, 1962) daha sonra yaşanılacak darbe girişimlerinin kaynağı olacaktır.

1929 dünya ekonomik krizinin ardından Japonya'da hızla artan fakirleşme oranı; tarım ve tekstil ürünlerinin fiyatlarında yaşanan dalgalanmalar gibi sebepler askeri ve sağ hareketlenmenin kaynağı olmuş ve ekonomik çaresizlik karşısında

militarizme karşı mesafeli olan insanlar bile askeriyeden bir umut beklemişlerdir (Bix, 2000; Smethurst, 1974). Edo döneminden Meiji dönemine geçişte ve Meiji sonrasında, askeri sınıfın öncülüğünde gerçekleştirilen değişim, Japonya halkının militarizmi ülke sıkıntılarını çözüme kavuşturan bir kurtarıcı olarak görmesini sağlamıştır. Var olan ekonomik sıkıntılarının hükümetin yozlaşmış politikalarının bir sonucu olduğunu düşünen Kingoro Hashimoto önderliğinde başlayan *Sakurakai* –Cherry Society- hareketi, sivil hükümetin yolsuzluklarını ve zenginliğin adaletsiz dağılımını ortadan kaldırmayı hedeflemiştir (Harries & Harries, 1991). Bu doğrultuda dönem başbakanı *Osachi Hamugachi*'ye ve beraberindeki iki politikacıya düzenlenen suikast girişimi başarısızlıkla sonuçlanır (Huffman, 1998). Nagoya bölgesinin son dönem *daimyōsunun* oğlu -Yoshichika Tokugawa- tarafından verilen iki yüz bin Japon Yeni kaynak ile desteklenen bu darbe girişiminin başarıyla sonuçlanması durumunda ise General *Kazushige Ugaki*'nin başbakan olması planlanmıştır (Harries & Harries, 1991). Japonya tarihine '1931 Mart Olayı' olarak geçen bu olay askeri vesayetinin ve Edo döneminin sınıfsal üstünlüğünü elinde bulunduran *daimyō* zihniyetinin, yaşanan sosyo-ekonomik sıkıntılardan faydalanıp iktidara ele geçirme çabası olarak tanımlanabilir.

Militarizm çağının başladığı 1931 yılından 1945 yılına kadar Japonya'da demokratikleşme hareketleri yavaşlamış '1931 Mart Olayı' benzeri bazı darbe girişimleri olmuştur (Kuroda, 2005). 18 Eylül 1931 tarihinde Japonya, kıdemli askerlerinin öncülüğünde Çin'in Manchuria bölgesini istila ederken savaş bölgesinden gizlice Japonya'ya dönen *Isamu Chō*, Mart Olayının aktörlerinden -Sakurakai-, imparator muhafızlarından ve Japon donanmasından aldığı destekle Ordunun Renkleri -Imperial Colors- yani 1931 Ekim Olayını gerçekleştirmek istemiştir (Kiernan, 2007). Bu olay hükümeti nasyonal sosyalist özellikler merkezinde dönüştürmeyi amaçlayan bir darbe girişimi olmuştur (Dolan & Worden, 1994). Yönetimin önde gelen isimlerine karşı suikast düzenlemeyi; İmparatorluk Sarayı, polis idari merkezi ve diğer önemli idari binaları ele geçirmeyi; var olan siyasal partileri kapatmayı ve General Sadao Araki yönetiminde bir kabine kurulmasını amaçlayan Ekim 1931 Olayı, genç askerlerin planlanan senaryoyu oynamaktan vazgeçmesi ve dönemin Savunma Bakanı General Jiro Minami'ye darbe girişimi hakkında bazı bilgilerin sızdırılmasından ötürü başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Beasley, 2000; Kiernan, 2007).

Aşırı sağcı askerlerin ve sivil destekçiler tarafından yeni "Restorasyon" olarak tanımlanan bu hareketler toplumsal adaletsizliği ve yozlaşmış Batı etkisini, askeri kurallar ile ortadan kaldırmayı İmparatorluk adına amaçlamaktadır (Large, 2007). Başarısızlıkla sonuçlanan iki darbe girişiminin ardından, *Yeni Restorasyon* taraftarları tekrardan saldırıya geçmiştir: 15 Mayıs Olayı. Bundan önce var olan darbe girişimlerinde yapılması planlanan suikastlar amacına ulaşamamışken, 15 Mayıs 1932'de Japonya Başbakanı İnukai Tsuyoshi darbeciler tarafından öldürüldü (Large, 2006). 1931 senesinde başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişimlerinin ardından, 1932 yılının Mayıs ayında on bir donanma askerinin başbakanı vurmasıyla militarizmin gücü ve halkın aşırı ulusal fikirleri artış gösterdi (Bix, 2000). Suçu işleyen on bir askerin yakalanıp cezalandırılması, askeri gücün demokratik hükümete karşı başarı elde ettiği ve askeri yaptırımın doruk noktasına geldiği gerçeğini değiştirmiyordu. Aşırı nasyonalist olan gruplar, İmparator'un daha fazla güç sahibi olmasına ve Japon değerlerinin

korunması gerektiğine inanıyorlardı. Var olan partilerin ve kabinenin İmparator Hirohito tarafından kapatılması ve yeni kabinenin İmparatorluk tarafından belirlenmesi, bu kanlı olayı Japonya tarihinde bir dönüm noktası yapacaktı (Bix, 2000). İmparator'un belirlediği yeni başbakan Saionji imparatorun vekili olarak yeni kabine üyelerini ordu içinden belirledi (Bix, 2000). Böylece demokratik hükümetten militarist hükümete geçiş yaşanmış ve bu durum yaklaşık beş yıl devam etmiştir.

Militarist hükümet süresince, yukarıda bahsedilen ordu içerisindeki hizipleşmeler varlığını devam ettirdi. Nazi Almanya'sı görüşlerini takip etme eğiliminde olan *Tōsei-ha* grubu, etkisini 1934 ve 1935 süresince Savunma Bakanı *Hayashi* yardımıyla ordu üzerinde gösterdi (Crowley, 1962). İmparatorluk taraftarı -*Kōdō-ha*- sahip olduğu gücü takipçileri üzerinde kaybetmeye başlaması ve *Tōsei-ha* hareketinin ordu üzerinde gücünü göstermesi (Crowley, 1962; Harries & Harries, 1991), Askeri Akademi ya da Kasım 1934 Olayının yaşanmasına sebep olacaktır. İmparatorluk taraftarı - *Kōdō-ha*- askeri grubun sahip olduğu görüşleri yansıtan 'askeri hükümeti' devirmek üzere *Tōsei-ha* tarafından yapılan darbe planı, *Tōsei-ha* yapılanmasına dâhil olan askerlerden birinin hükümete sızdırdığı bilgiler sebebiyle darbe başlamadan bitirilir (Crowley, 1962; Harries & Harries, 1991). Bu olay, askerlerin askerlere olan darbe teşebbüsü olacaktır.

1930'lar boyunca yaşanan bu siyasi krizlerin ordu içinde var olan gruplaşmaların sebebi olduğu açıkça ifade edilebilir. Nitekim Crowley (1962)'nin belirttiği üzere 26 Şubat 1936'da yaşanan son olayın failleri de ordu içerisinde beliren gruplaşmalardı. Bin 400 askerin emir altına alınıp Başbakanlık ve diğer idari binaların saldırıya uğratılması ile başlayan darbe girişiminde ordu müfettişi Watanabe Jotaro, içişleri bakanı Saito Makoto –donanma komutanı- ve ekonomi bakanı Korekiyo Takayashi öldürülmüştür (Bix, 2000). Ulusal kültürün, Japon ruhunun ve manevi saflığının korunmasını talep eden darbe yöneticileri (Bix, 2000), ordu içerisinde bulunan gruplaşmanın *Kōdō-ha* –İmparatorluk Yolu- tarafını oluşturuyordu (Crowley, 1962). Sadao Araki önderliğinde hareket eden *Kōdō-ha*'nın kanlı kalkışması İmparator Hirohito öncülüğünde üçüncü günün sonunda bastırıldı ve sonrasında *Kōdō-ha* taraftarı olduğu düşünülen bütün askerler ordudan temizlendi; darbeye karışan on yedi asker ve iki sivil mahkeme sonrasında infaz edildi ve Hirohito Kabinesi kuruldu (Bergamini, 1971; Bix, 2000).

Sonuç

Askeri sınıfın ayrıcalıklarla donatıldığı feodal bir dönem olarak nitelendirilebilecek Edo dönemi, Tokugawa Shogunate'i ve ona bağlı daimyōlar tarafından idare edildi. Meiji döneminde ise Edo döneminin sonlarında var olan muhalif samuraylar restorasyonun idari yapılanması dahil her alanında iktidar oldular. Japonya'da yüzyıllardır devam eden 'askeri olanın' *önde* ve *öncü* olması, yirminci yüzyılın ilk yarısında da varlığını devam ettirdi. Yaşanılan ekonomik bunalımları, var olan sosyal adaletsizliği ve diğer içtimai sorunları çözüme kavuşturmada geleneksel olarak hissedilen askeri sorumluluk 1930'larda yaşanan bazı darbe teşebbüslerinin de kaynağı oldu. Mart ve Ekim 1931 ve ardından gerçekleşen 1932 Mayıs Olayları, sivil hükümeti değiştirmeyi hedeflerken Kasım 1934 Olayı farklı askeri grupların birbirleriyle olan mücadelesi sonucu gerçekleşmişti. Yeni restorasyon adı altında oluşan gruplar

sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmayı hedeflerken esasında askeri sınıfın sahip olduğu vesayeti tekrardan güçlendirmek amacındaydılar, askerin askere karşı gerçekleştirmeyi planladığı bir diğer darbe girişimi ise Şubat 1936'da gerçekleşti.

Askeri sınıf, Edo döneminden 1930'ların sonuna kadar gerçekleşen toplumsal olayların kuşkusuz tek baş aktörüdür. "Edo döneminin iktidarı elinde bulunduran statükocu samurayları; Meiji döneminin başlamasına yardımcı olup, yapılan yeniliklerde öncü olan Edo döneminin muhalif samurayları; 1930'larda gerçekleşen toplumsal problemlere çözüm bulmak 'amacıyla' sivil ve askeri hükümetlere darbe girişimleri yapan askeri gruplar" değişim geçiren Japonya'da 'askeri vesayetin' 1930'ların sonuna kadar varlığını devam ettirdiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- BEASLEY, W. G. (1972), *The Meiji Restoration*. Stanford: Stanford University Press.
- BEASLEY, W. G. (2000), *The Rise of Modern Japan: Political, Economic, and Social Change Since 1850*, Oxon: Palgrave Macmillan.
- BENNER, E. (2006), "Japanese National Doctrines in International Perspective", *Nationalism in Japan* (ed N. Shimazu.), Oxon: Routledge, 9-40.
- BERGAMİNİ, D. (1971), *Japan's Imperial Conspiracy*, New York : Morrow.
- BİX, H. P. (2000), *Hirohito and The Making of Modern Japan*, London: HarperCollins Publishers.
- BROWN, P. C. (2007), "Unification, Consolidation and Tokugawa Rule", *A Companion to Japanese History*, (ed W. M. Tsutsui.), Malden: Blackwell Publishing, 69-85.
- CRAIG, A. M. (2000), *Choshu in the Meiji Restoration*, Lanham: Lexington Books.
- CROWLEY, J. B. (1962), *Japanese Army Factionalism in the Early 1930's*. *The Journal of Asian Studies*, XXI, 3: 309-326.
- DOLAN, R. E., & Worden, R. L. (1994), *Japan: A Country Study*, Washington: GPO For The Library of Congress.
- GAVİN, M. (2001), *Shiga Shigetaka 1863-1927 The Forgotten Enlightener*, London: RoutledgeCurzon.
- HARRIES, M., & Harries, S. (1991), *Soldiers of The Sun: The Rise and Fall of the Imperial Army*, New York: International and Pan-American Copyright.
- HENSHELL, K. (2012), *A History of Japan From Ston Age To SuperPower*, Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- HUFFMAN, J. L. (1998), *Modern Japan: An Encyclopedia of History, Culture, and Nationalism*, Oxan: Routledge.

HUFFMAN, J. L. (2007), "**Restoration and Revolution**", *A Companion to Japanese History*, (ed W. M. Tsutsui), Oxford: Blackwell Publishing, 139-155.

JANSEN, M. B. (2002), *The Making of Modern Japan*. Cambridge, Massachusetts, London: The Belknap Press of Harvard University Press.

Japonya Başbakanı ve Kabinesi Web Sitesi. (tarih yok), **Prime Minister of Japan and His Cabinet**: http://japan.kantei.go.jp/archives_e.html adresinden alınmıştır

JONES, M., & Ericson, S. (2007), "**Social and Economic Change in Prewar Japan**", *A Companion to Japanese History* (ed W. M. Tsutsui), Oxford: Blackwell Publishing, 172-188.

KENEE, D. (2002), *Emperor of Japan: Meiji and His World, 1852-1912*, New York: Columbia University Press.

KIERNAN, B. (2007), *Blood and Soil: A World History of Genocide and Extermination from Sparta to Darfur*, Yale University Press.

KURODA, Y. (2005), *The Core of Japanese Democracy*, New York: Palgrave Macmillan.

LARGE, S. S. (2006), "**Japanese Nationalist Extremism, 1921–41, In Historical Perspective**", *Nationalisms in Japan* (ed N. Simazu), Oxon: Routledge, 85-109.

LARGE, S. S. (2007), "**Oligarchy, Democracy, and Fascism**", *A Companion to Japanese History* (ed W. M. Tsutsui), (s. 156-171). Oxford: Blackwell Publishing, 156-171.

MARX, K. (2009), *Kapital: Kapitalist Üretim Eleştirel Bir Tahlili*, Ankara: Sol Yayınları.

MATSUSAKA, Y. T. (2007), "**The Japanese Empire**", *A Companion to Japanese History* (ed W. M. Tsutsui), Malden: Blackwell Publishing, 224-240.

MAZRUI, A. A. (2016), *Dünya Siyasetinde Kültürel Etkenler*, (Çeviren: Çağla Taşkın), Ankara: Hece Yayınları.

MOORE, B. (1989), *Diktatörlüğün Ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri* . Ankara: Verso Yayıncılık.

MORTON, W. S., & Olenik , J. K. (2005), *Japan Its History and Culture*. New York: McGraw-Hill.

PASSİN, H. (1968), *Society and Education in Japan*. New York: Columbia University Press.

QUO, F. Q. (1988), "**The Impact of Domestic Politics on Japan's Foreign Policy**", *Japan and the World Essays on Japanese History and Politics* (ed G.L. Bernstein ve H. Fukui) (s. 176-196). London: Macmillan Press, 176-196.

SAALER, S. (tarih yok), *Sven Saaler Kişisel Web Sitesi*. <http://japanesehistory.de/wordpress/> adresinden alınmıştır

SHIMAZU, N. (2006), "**Introduction**", *Nationalism in Japan*, (ed N. Shimasu), Oxon: Routledge 1-18.

SMETHURST, R. J. (1974), **Politics and The Economy in Pre-War Japan**, California: University of California Press.

STEINHOFF, P. G. (1988), "**Tenko and Thought Control**", *Japan and The World Essays on Japanese History and Politics in Honour of Ishida Takeshi* (ed G.L. Bernstein ve H. Fukui), London: The Macmillan Press, 78-94.

SÜREYYA, S. (2001), **Büyük Japonya**, İstanbul: Kitabevi.